

บทที่ 1

บทนำ

นกยูงเขียว หรือ นกยูงไทย อยู่ในครอบครัว Phasianidae ซึ่งประกอบด้วยนกยูง นกหัว
นกแว่น และไก่ฟ้า จัดเป็นนกที่สวยงามมากชนิดหนึ่งของโลก เคยมีถิ่นที่อยู่อาศัยและการกระจาย
ระหว่างอินเดียตะวันออกเฉียงใต้ถึงเวียตนาม และจีนตอนใต้ถึงเกาะชวา ประเทศอินโดนีเซีย ในอดีต
สามารถพบนกยูงเขียวได้ทั่วไปในพื้นที่แถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียกลางบางส่วน ได้แก่
อินเดียตะวันออกเฉียงใต้ จีนตอนใต้ ลาว กัมพูชา เมียนมา ไทย เวียดนาม มาเลเซีย และเกาะชวาใน
ประเทศอินโดนีเซีย แต่ในปัจจุบันประชากรนกยูงเขียวลดลงมาก จนกระทั่งคาดว่าสูญพันธุ์ไปแล้ว
จากแถบอินเดียตะวันออกเฉียงใต้และมาเลเซีย และไม่ทราบสถานภาพที่แน่นอนในประเทศเมียนมาและ
กัมพูชา ในขณะที่ในจีน ลาว และอินโดนีเซีย ประชากรส่วนใหญ่มีขนาดเล็กและแยกกันอยู่อย่าง
โดดเดี่ยว (McGowan *et al.*, 1999) ในประเทศไทย เคยพบเห็นนกยูงเขียวได้ทั่วไปโดยเฉพาะ
ริมแม่น้ำหรือลำห้วยสายใหญ่ แต่ปัจจุบันประชากรนกยูงในประเทศไทยลดจำนวนลงจนกระทั่ง
หายไปหลายพื้นที่ (Humphrey and Bain, 1990) และถึงแม้จะมีจำนวนเพิ่มขึ้นในเขตอนุรักษ์
บางแห่ง เช่น เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง (Stewart-Cox, 1997) เป็นต้น แต่จัดว่าถูกคุกคาม
โดยการทำลายถิ่นที่อยู่อาศัยและการล่าเพื่อเป็นอาหารและเพื่อการค้า จึงทำให้ปัจจุบันสถานภาพ
ของนกยูงถูกจัดอยู่ในสถานภาพใกล้สูญพันธุ์ในประเทศไทย (กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี
และสิ่งแวดล้อม, 2540)

ในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา เป็นที่ทราบกันดีว่านกยูงเขียวมีการกระจายพันธุ์และประชากร
ขนาดใหญ่ในบริเวณเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันได้มีรายงานการพบ
ประชากรนกยูงเขียวหลายแห่งในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์ทางภาคเหนือของประเทศ เช่น ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำ
ปิง ยม น่าน และอิง (เหนือลุ่มแม่น้ำยม) เป็นต้น (วิณา เมฆวิชัย อภิสรสุดา ศิริพงษ์ และสุกมล
ศรีขวัญ, 2543) โดยเฉพาะในอุทยานแห่งชาติดอยภูนาง จ.พะเยา ซึ่งอยู่ทางลุ่มแม่น้ำยมตอน
เหนือ โดยจากการสำรวจเมื่อปี พ.ศ.2541-2542 พบว่ามีประชากรนกยูงเขียวในลุ่มแม่น้ำยมและ
ลุ่มแม่น้ำอิงประมาณ 270 ตัว (วิณา เมฆวิชัย อภิสรสุดา ศิริพงษ์ และ สุกมล ศรีขวัญ, 2543) และ
พบใน พื้นที่อุทยานดังกล่าวอย่างต่ำ 136 ตัว (นราธิป ศิลปสุวรรณ, 2542) ซึ่งเป็นประชากรที่มาก
ที่สุดจากการสำรวจในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำยมและอิง

ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยภูนางซึ่งครอบคลุมพื้นที่ 3 อำเภอของจังหวัดพะเยา ได้แก่
อำเภอดอกคำใต้ อำเภอเชียงม่วน และ อำเภอปง ประชากรนกยูงที่เคยมีการสำรวจสามารถพบ

เห็นได้ตามลุ่มน้ำลำห้วยทั่วไปในพื้นที่ฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตกของแม่น้ำยม โดยเฉพาะทางตอนใต้ของอุทยานฯ ซึ่งเป็นอาณาเขตติดต่อกับอุทยานแห่งชาติแม่ยม และยังสามารถพบเห็นนกยูงเขียวได้บ่อยครั้งในพื้นที่เกษตรกรรมบริเวณชายป่า (สิริรักษ์ อารทรากร, 2540; นราธิป ศิลปสุวรรณ, 2542) โดยพืชที่ปลูกในพื้นที่เกษตรกรรมที่พบเห็นได้บ่อย ได้แก่ ข้าวโพด ฝ้าย ถั่วลิสง และถั่วดำ เป็นต้น ซึ่งพื้นที่เกษตรกรรมดังกล่าวจำเป็นต้องใช้ยาฆ่าแมลงและยาฆ่าหญ้า ในบางช่วงเวลา แตกต่างกันไปตามชนิดของพืชไร่ที่ปลูก จากการสอบถามเจ้าหน้าที่พบว่านกยูงในพื้นที่ดังกล่าวมักเข้าใช้พื้นที่ในฤดูแล้งซึ่งเป็นช่วงฤดูสืบพันธุ์ และในระยะปี พ.ศ.2542-2543 ที่ผ่านมา มีข่าวการพบซากนกยูงในพื้นที่เกษตรกรรมอยู่บ่อย ๆ ซึ่งสาเหตุการตายยังไม่ทราบแน่ชัด (Pannachai Kongsanit, 2001)

เนื่องจากพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยภูนางเป็นเขตอนุรักษ์ที่เข้าถึงได้ง่ายและพบประชากรนกยูงจำนวนมาก ดังนั้น จึงมีความเป็นไปได้ว่าการจัดการพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ที่ดีจะช่วยรักษาไว้ซึ่งประชากรนกยูงเขียวในธรรมชาติ อันเป็นจุดเด่นของพื้นที่ และจากปัญหาการตายของนกยูงในพื้นที่เกษตรกรรมในฤดูสืบพันธุ์ จึงควรมีการศึกษาการเข้าใช้พื้นที่เกษตรกรรมและความเป็นไปได้ของความสัมพันธระหว่างพื้นที่เกษตรกรรมกับการดำรงอยู่ของประชากรนกยูงเขียว ตลอดจนปัจจัยที่น่าจะเกี่ยวข้องในการเลือกพื้นที่เพื่อการสืบพันธุ์ของนกยูงในพื้นที่ การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ข้อมูลส่วนหนึ่งจากปัญหาข้างต้น เพื่อเป็นพื้นฐานในการวางแผนจัดการเพื่อการอนุรักษ์นกยูงเขียวในพื้นที่อุทยานฯ ตลอดจนพื้นที่อนุรักษ์ที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงพื้นที่เกษตรกรรมต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษานิเวศวิทยาการสืบพันธุ์ และปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้พื้นที่เพื่อการสืบพันธุ์ของนกยูง
2. เพื่อศึกษาการเข้าใช้พื้นที่เกษตรกรรม และปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้พื้นที่เกษตรกรรมของนกยูง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบชนิดพืชที่เป็นอาหารบางชนิดของนกยูงในธรรมชาติ
2. ผลการศึกษาที่ได้สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนอนุรักษ์นกยูงในอุทยานแห่งชาติดอยภูนางได้